

RECENZIJE I PRIKAZI

»CON VOSOTROS ESTÁ« (S VAMA JE)

(Španjolski katekizam za predadolescente)

Izd.: Biskupska komisija za odgoj i katehezu, Madrid 1976.

Ovaj osvrt na španjolski nacionalni katekizam za predadolescente, želi pružiti čitaocima Kateheze uvid u njegove bitne karakteristike.

Kroz posljednjih četrdeset godina pojavljivali su se u Španjolskoj dijecezanski katekizmi da bi se nakon tako dugo vremena stopili u jedinstveni nacionalni katekizam. Poslije Drugog vatikanskog koncila radali su se također neki školski katekizmi. No, Biskupska komisija za odgoj prosljedila je već 1972. s radovima novog jedinst-

venog nacionalnog katekizma za preadolescente od 11.—14. godine.

Nakon dužeg istraživanja i eksperimentiranja on se pojavljuje 1976. pod naslovom »Con vosotros está« (S vama je)¹

On je plod ozbiljnih i dugih istraživanja te kao takav postaje sažetak temeljnih i žarišnih vidova obnovljene kateheze. Zato čitalac s lakoćom u njemu uočava, uz ostale pozitivne nijanse, biblijsku, liturgijsku, antropološku i eklezijalnu dimenziju. U tome i leži njegova originalnost. Stoga mislim da se ne pretjeruje ako se rekne da njime počinje jedno novo razdoblje španjolskog pastoralnog i katehizacijskog.

Opće karakteristike

Djelo sačinjava: a) Katekizam »S vama je«, tekst za preadolescente u četiri

dijela; b) Priručnik za odgojitelja: temeljna usmjerenja kateheze za preadolescente u tri dijela; c) Priručnik za odgojitelja: temelji za programiranje vjerskog odgoja za šesti, sedmi i osmi razred opće naobrazbe.³ Drugim riječima, to su 2.200 stranica suvremene kateheze. Teme kojima se posvećuje središnja pažnja uočljive su kod prvog kontakta s katekizmom: Krist je s nama; Krist nam otkriva Božji misterij; Krist nam otkriva čovjekovu tajnu; Krist nam otkriva tajnu svijeta. Ovo ne znači da se katekizam za predadolescente pretvorio u jedan teološki priručnik, pošto je samo djelo specifično odgojne naravi: kao takvo je strukturirano, ograničeno, tematski umjesno dotjerano, te zato i pruža nadu da bi istine vjere koje sadrži mogle posve osmisлити ci-

1. COMISION EPISCOPAL DE ENSEÑANZA Y CATEQUESIS. *Con vosotros está*, Madrid, Secretariado Nacional de Catequesis, 1976.
2. COMISION EPISCOPAL DE ENSEÑANZA.

Manual del educador 2, Madrid, Secretariado Nacional de Catequesis, 1977, str. 30—40.
3. Usp. Isto, str. 57.

jeli život, posebno onima kojima je namijenjen, dakle mladim predadolescentima. Katekizam nastoji istovremeno izraziti i obuhvatiti vjersku istinu u cijelosti. Samo zbog toga nalazimo u njemu na prvi pogled, temeljne teološke principe: Krist uskrsnuća, Bog nam se objavio po Kristu (sv. Trojstvo), novi čovjek spašen po Kristu, novi svijet započeo s Kristom.

Opće karakteristike koje zapažamo bile bi: a) tematska struktura je vrlo ograničena, jer su istine vjere suvislo izražene. b) Pojmovi se usmjeruju na Krista i njegovu osobnost, centar kršćanske kerygme. On se katekizmom predstavlja kao spasonosni događaj i kao nazočan u svim okolnostima života predadolescenta. Zato se još može reći da je katekizam izrazito kristocentričan. Samo u osobi Krista otkriva se mladima Trojstveni Božji misterij, čovjek i svijet kao takav⁴. c) Prikazane istine su hijerarhične: Istina Kristova razjašnjava i daje značenje ostalim istinama. d) Sadržaj vjere koja se prikazuje nastoji biti cjelovit. Djelo nastoji integrirati sve temeljne vidove kršćanskih istina sistematski, a taj tematski prosljed živo želi pomoći mladom kršćaninu da osobno mogne stvarati ograničenu sintezu vjerskih istina poštivajući razvojni trenutak uzrasta⁵.

Posebnu relevantnost daje katekizam antropološkoj dimenziji. Zato ne samo da se polaže važnost na život, iskustva, doživljenost, nego ih se naprosto smatra nužnim preduvjetom da bi svjesno i valjano mogla biti prihvaćena Kristova blaga vijest. Kod svega toga posebno se pazi na dinamičnost kulturnog ambijenta u kome se živi te na razvojne etape uzrasta mladih predadolescenta. Podrazumijeva se da u ovom vremenu oni žele pronaći odgovore na pitanja koja se motiviraju i rađaju samim uzrastom, te unutarnjim i vanjskim promjenama koje proživljava svaki predadolescent. Zato katekizam nastoji otkrivati pravo značenje svim ovim promjenama i pitanjima upućujući mlade na osobni identitet. No sve to treba se ostvariti u zajedništvu s drugima, u odnosu sa i unutar same stvarnosti svijeta, koji se mijenja poput predadolescenta.

Što i kako treba činiti u takvoj situaciji? Kakvo značenje ima život? Katekizam (u svom uvodnom dijelu) nastoji osvijetliti ova i slična pitanja koja se nameću po prvi puta predadolescentima u ovom prelaznom razdoblju života. Osim toga, nastoji se pronaći pravo značenje novog životnog doživljaja kojemu nas sam Krist usmjeruje da bi se postigao pravi kršćanski identitet⁶.

A postiže se, prije svega, u osobnom susretu s Kristom: prijateljski česti susreti s Kristom, živim i prisutnim u životu, utjecat će da predadolescent mogne živjeti svoju vjeru s nadom i sigurnošću u trenutku kada je njegova osobna nesigurnost toliko izrazita. Kršćanski identitet se postiže i pomoću suživljenja i spoznaje bližnjega, jer naše antropološko iskustvo uvijek naglašava nužnu potrebu za drugim ljudima ako želimo dostići potpuni ljudski Uzrast. Upravo suživljavanje s braćom ljudima čini kršćanski identitet, zajednicu, to jest Crkvu. Vrlo su konkretno prikazani ciljevi života u ovoj situaciji: ne predati se samoći ili izoliranju, unatoč svim poteškoćama među braćom ljudima, živjeti evanđeoski stil služenja suradnje i susretljivosti s djecom Božjom, otvarati se sve više univerzalnoj Crkvi koja je vođena Duhom Svetim. Kršćanski identitet doživjet će se u onoj mjeri u kojoj se ostvaruje međusobna harmonija ličnosti u razvoju i stvarnosti svijeta koji se mijenja. Transformiranje neprestano u stvarnosti ubrzava sam razvoj, no to pozitivno utječe na život predadolescenta da se mogne uspješnije prilagoditi promjenama koje s time nadolaze, a zatim, osobno i odgovorno uključuje u društvo i svoju crkvenu za-

4. Usp. Con vosotros . . . , str. 29.

5. Usp. Manual del Educator 2, str. 453—458.

6. Usp. Con vosotros . . . , str. 7—18.

jednicu. U ovom načinu susreta sa svijetom osim toga predadolescentu se pomaže da upozna i znakove prisutnosti i ljubavi Božje.

Povijesna dimenzija je druga karakteristika tematske strukture katekizma, jer je biblijski vid vrlo izrazit. Spas čovjeka prikazan je kao itinerarij koji dosiže svoj vrhunac u Kristu a koji se za nas realizira u Crkvi, novom Božjem narodu. Katekizam predstavlja predadolescentima Riječ Božju kao knjigu svjedočenja vjere naroda Božjega i kao ključni kriterij našeg iskustva⁸. Vjerovati ne znači samo priznati opstojnost Božju, nego i prihvatiti da Bog nevidljivo djeluje, te vodi ljudski život i cijelu povijest. Biblija nije samo traktat koji govori o Bogu, nego je ujedno i doživljeno iskustvo s Bogom. Zato se u katekizmu razrađuju temeljna biblijska iskustva kao što su »Savez«, »oslobođenje od ropstva«, »pustinja«, »kušanje«, »siriromaštvo«, »služenje« itd. Ona upravo s ostalim iskustvima sačinjavaju doživljenu vjeru i garantiraju životnu autentičnost Božje Riječi. Ova iskustva nas usmjeruju Kristu, drugim riječima, ljudi susreću Krista koji se očitovao kroz ljudsku povijest⁹.

Zajedno s biblijskim vidom katekizam donosi u svim temama opširan os-

vrt na eklezijalni i liturgijski vid. Tako se potpuno uvodi mlade u Kristov misterij. Život Crkve postaje uočljiv po osvrtima na liturgijska slavlja, crkveno učiteljstvo te na pojedina njena iskustva od jučer i danas. Crkveno učiteljstvo (koncilski dokumenti, enciklike) citiraju se osamdeset dva puta, a dvanaest puta se spominje svjedočanstvo svetih otaca. Liturgijska tradicija predstavlja se mladima u himnima, molitvama, liturgijskim zazivima, liturgijom Vazma, Uzašašća, itd. Citiraju se još neki važniji dokumenti kao što su Deklaracija o ljudskim pravima, Deklaracija o pravima djeteta i drugih dvanaest. Pred mlade kršćane donose se neka ne-crkvena svjedočenja koja su uzeta iz života djece ili velikana naše povijesti, sa željom da se mlade nauči vrednovati ekumenske zahvate koje proživljava cijela Crkva¹⁰.

Po svemu, dakle, što se reklo može se zaključiti da je povijest spasa, a u koju je vješto utkan antropološki vid, ideja vodi lja ovog katekizma: biblijski, liturgijski, eklezijalni i proživljeni simboli su sigurni putevi koji predadolescente vode Kristu.

Katekizam je napisan jednostavnim jezikom. Nastoji se ne udaljavati od konkretnog života predadolescenta, a istovremeno

je u suglasju s kršćanskim vidovima. Nastoji izbje-gavati suhi apstraktni tehnicizam i zastarjelu skolas-tičnu terminologiju. Upotrebom općih termina zamjenjuju se »kulturni« izrazi. Zato se vrlo često upotrebljavaju izrazi uzeti iz svakodnevnog života, a da se ne govori o nadnaravnim stvarnostima kao što su na primjer: lice Božje, susret s Kristom, živjeti u zajedništvu, ljubav među Osobama. To su svi izrazi uzeti iz svakodnevnog komunikacijskog života te su lako shvatljivi onima kojima se upućuju¹¹.

U katekizmu nalazimo brojne slike (500), one zajedno s tekstom sačinjavaju jedan »novi govor«, to jest vizualni, zato nemaju svrhu da budu jednostavna ilustracija¹². Slike su od prve do zadnje u funkciji teksta i s njime sačinjavaju jedinstvo. Šteta je što one nisu u bojama, nego samo crno-bijele. Brojni su fotografski simboli, a vrlo rijetke slike-dokumenti. Na svaki način mislimo da je vizualni jezik umjereno korišten i zato nije na štetu programiranom sadržaju.

Metodologija

Autori katekizma pokazuju se vrlo skloni obnovljenoj i suvremenoj katehezi. To pokazuje didaktički način kojim se služe:

a) Polazi se od jedne važnije životne situacije ili događaja koji se prepliće

7. Usp. Manual del Educador 2, str. 352—356.

8. Usp. Isto, str. 45.

9. Usp. Isto, str. 168.

10. Usp. Isto, str. 515—524.

11. Usp. COMISION EPISCOPAL DE ENSEN-

ANZA, Manual del educador 1, Madrid, Secretariado Nacional de Catequesis, 1976, str. 132—148.

12. Usp. Manual del Educador 2, str. 59.

s čovjekovim temeljnim željama i potrebama;

b) uzima se kao kriterij interpretiranja i osvjetljivanja životne situacije, događaja i ljudskih temeljnih čežnji povijest spasa i kršćanska antropologija;

c) usvaja se izraženost vjere kao pedagoško-katehetska nužnost u brojnim životnim oblicima.

Imajući ove kriterije u službi samih ciljeva kršćanskog odgoja predadolescenta, katekizam iznosi u svakoj temi ova tri bitna stajališta katehetskog čina: 1. Prikaz životnog ili kršćanskog iskustva (koristi se psihološka dimenzija). Katekizmom se pita koje iskustvo u sebi ili oko sebe adolescent proživljava. Ono se produbljuje, traže se njegovi religiozni korijeni te ono zajedničko što ima s drugim ljudima. 2. Prelazi se na osvjetljivanje tog iskustva vjerom. Razrađuje se iskustvima vjere onih koji su to doista proživjeli te osjetili Boga u svojem životu. Tu se koriste najznačajniji biblijski ili crkveni događaji, a njima je cilj da vode Kristu. 3. Osobno sudjelovanje predadolescenta: spomenuta proživljena iskustva, biblijsko-crkvena doživljenost oduševljavaju i usmjeravaju predadolescenta da što dublje proživljava svoje osobno i vjersko iskustvo kao što su to činili odgovorni vjernici svih vremena. Zato je svaki predadolescent pozvan da ostvaruje u konkretnosti svoje vjersko uvjerenje te

ga proživljava kao kršćanin u osobnom susretu s Kristom (molitvi), u liturgijskim slavljenjima, u osobnim ili zajedničkim zalaganjima oko dobrih djela, u što boljem spoznavanju kršćanskih istina¹³.

Jedan primjer uzet iz katekizma može nam pomoći da bolje uočimo njegovu pedagoško didaktičku metodu.

Poslužiti ćemo se temom o »Savezu«. Metodološki itinerarij postaje vidljiv popratnim riječima same teme: »S Kristom se susrećemo ondje gdje se ljudi poštuju i ljube«¹⁴. Ne samo time nego i slijedećim žarišnim pozitivnostima: ljudska iskustva; osjećamo veliku potrebu ljubavi. Ne možemo sami živjeti. U veselju i poteškoći tražimo druge osobe. U svakodnevnom životu izražavamo na više načina posebnu potrebu za ljubavlju a isto tako i da budemo ljubljani. Zatim, »čitavanje« života predadolescenta s psihološkog gledišta upozorava nas na spomenutu potrebu: mladi ljube svoje roditelje, osobe koje ih okružuju, svoje prijatelje, no više ih ljube po onomu što prime nego po onomu što sami daju. To iskustvo ljubavi nastoji se produbiti da bi tako mladi postali svjesni njenog pravog značenja, a koje zahtijeva »zaboravljanje samih sebe« postajući aktivnima i korisnima braći ljudima. Biblijsko iskustvo ili iskustvo vjere: da bi se dalo kršćansko živo zna-

čenje ovom iskustvu i da bi se to iskustvo probudilo i u njemu se moglo otkriti »religiozni korijen«, katekizam nastoji sinhronizirati predadolescenta s poviješću spasenja u kojoj su uključeni svi ljudi. Zato se prikazuje biblijsko iskustvo Abrahamove vjere, primjeri i naučavanje Kristovo, svjedoci koji su u ovom iskustvu vjere pronalazili smisao i značenje života (spominju se primjeri kao što su sv. Ivan od Križa i sv. Patricije). To upozoravanje predadolescenta s vjerom koja se živjela, upozorava da i on može danas doživljavati pravi susret s Bogom u Kristu s braćom ljudima. Sudjelovanje ili osobni angažman. To je trenutak osobnog oduševljenja i usmjerenja. Predadolescent se osjeća u trenutku upoznavanja svog sudjelovanja u povijesti spasenja (Krist je bio pravi odgovor za mnoge ljude, također može biti i za mene) te će takav, kritički uz pomoć Kristove svjetlosti, ponovno gledati i interpretirati svoj cijeli život. Katekizam pomaže predadolescentima da dostignu vlastiti identitet i ukazuje im na kriterije koji su potrebni kada se kršćanin udaljuje od vlastite sebičnosti. S lakoćom se opaža poziv da se predadolescent prikladno zahvali Bogu za primljenu ljubav koju iskazuje ljudima. Pri tome se služi IV. euharistijskom molitvom, i to je samo poziv na osobni razgovor s Gospodinom koji

13. Usp. Isto, str. 408—412.

14. Vidi, Con vosotros . . . , str. 31.

se tijesno povezuje s idejom vodiljom cijele teme. Katehetski itinerarij završava osvrtnom na posljednji sud, na svršetak ljudske povijesti i na trenutak kada ćemo biti suđeni prema ljubavi kojom smo živjeli. Slijede neke natuknice kao što su »Savez« (pakt ljubavi i vjernosti), »Novi savez« (pakt između Boga i ljudi obilježen krvlju Kristovom). Na posljednjoj stranici nalazimo sažetak teme u svim njenim točkama. Dalje slijedi nekoliko pitanja koja su s tim u vezi a koja pozivaju predadolescenta da bude osobni odgovor Kristu, to jest angažirajući se u vjeri, svjedočenjem, otvarajući sebe braći ljudima¹⁵.

Doktrinalni i pedagoški priručnici

Tri su knjige-priručnici nazvane »Manual del educador« (priručnik za odgojitelja): prva od njih je sadržajni opširni priručnik, uglavnom biblijsko-teološke naravi, a ostale dvije su metodološko - katehetski priručnici.

»Priručnik za odgojitelja I« sadrži aktualnu kršćansku nauku¹⁶; no on otvara nove odgojne puteve ne samo preadolescentima nego i mladima ili djevojkama, te mnoge naputke i za odrasle; zapravo on donosi »novi« pogled na kršćanske istine za sve dobi.

Mislimo da ovaj priručnik, koji je od prvog trenutka namijenjen vjerskom odgoju predadolescenta, može biti također vrlo praktično pomagalo za evangeliziranje i katehizaciju odraslih i mladih kršćana u raznim okolnostima. Može vrlo dobro poslužiti za osobna razmišljanja ili meditaciju o vjeri, za grupe katekumena, za plodne tečajeve onima koji stupaju ili se spremaju za brak, katoličkim pokretima i zajednicama, laičkom apostolatu.

Općeniti zahvat katekizma dopunja se s »Priručnikom za odgojitelja II«, nazvan također »Temeljne upute kateheze« i »Priručnikom za odgojitelja III« ili »Temelji programiranja«. Ova dva posljednja dijela su specifično katehetsko pedagoška. Sadržaji koje u njima susrećemo su antropološko-religiozni studiji o španjolskim predadolescentima¹⁷; preciziranje općih odgojnih religioznih ciljeva u vidu kršćanskog identiteta u zajedništvu s braćom ljudima i sa svijetom¹⁸; prikazuje se jedna obnovljena sinteza kršćanske vjere¹⁹; sugeriraju se linije pedagoško katehetske. Zajednice su mjesto uzrasta, slavlje i izražajnost kateheze, kršćanski angažman, uloga kršćanske zajednice u odgoju vjere, lik katehete kao odgojitelja vjere, itd.²⁰; konkretiziraju

se temelji mogućeg programiranja vjeronauka u školama²¹.

Ukratko, novi španjolski katekizam »Con vosotros está« služi za dozrijevanje u vjeri, a španjolska ga Crkva pruža u ruke kršćanima od jedanaeste do četrnaeste godine. On nastoji vjerno iznijeti blagu vijest spasenja usredištenu u Isusu Kristu, Gospodinu života i povijesti. To je savremena postavka pedagogije vjere u katehezi za predadolescente.

Osim toga predstavlja u svakoj od sedamdesetčetiri teme svjedočenje Božje Riječi, liturgije, crkvenog učiteljstva, život Crkve, ali sustavno i harmonično s egzistencijalnim vlastitostima predadolescenta. Nastoji biti, bilo u iznošenju sadržajnosti bilo u njihovoj razradi, priručnik ili pomagalo sličan drugim priručnicima koje djeca upotrebljavaju u svojoj izgradnji²³.

Zato vjerujemo da je s ovim katekizmom Crkva u Španjolskoj učinila jedan korak naprijed u katehiziranju predadolescenta. Katekizam je doista novost, a mogao bi, mislimo izazvati stanovitu promjenu katehiziranja u ovoj zemlji poput one koju je izazvao Katolički katekizam u Njemačkoj, 1955. godine, ili Katekizam za odrasle u Nizozemskoj.

Jure Musa

15. Usp. Isto, str. 31—40.

16. Usp. Manual del Educador 1, str. 187, 429.

17. Usp. Manual del Educador 2, str. 81—142.

18. Usp. Isto, str. 352—357.

19. Usp. Isto, str. 155—316.

20. Usp. Isto, str. 365—484.

21. Usp. COMISION EPISCOPAL DE ENSEÑANZA, **Manual del educador**, 3, Madrid, Secretariado Nacional de Catequesis, 1976. str. 155—174.

22. Usp. Manual del educador 2, str. 155—316.

23. Usp. Isto, str. 59.